

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Irena Lipowicz

Warszawa, 14.05.2014

1621/14

II.518.15.2014.MK

*Biuro Legislacyjne
Członkowie KPCPP
do wyłonienia
21.05.2014*

**Pan Senator
Prof. dr hab. Michał Seweryński
Przewodniczący
Komisji Praw Człowieka,
Praworządności i Petycji
Senat RP
ul. Wiejska 6
00-902 Warszawa**

Szanowny Panie Przewodniczący

Podczas posiedzenia Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji w dniu 23 kwietnia br., został przedstawiony projekt ustawy o zmianie ustawy o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych przestępstw, a zarazem Pan Przewodniczący zwrócił się do reprezentowanych podczas posiedzenia Instytucji o przedłożenie opinii.

Pragnę poinformować uprzejmie, iż niestety nie dysponuję ustawową prerogatywą bezpośredniego uczestniczenia w procesie legislacyjnym, w tym opiniowania projektów aktów prawnych, tym niemniej, zważywszy na treść postulatów zawartych w moim wystąpieniu do Pana Przewodniczącego z dnia 26 marca br. zauważenia wymaga, iż proponowane uregulowania nie uwzględniają sygnalizowanych przeze mnie mankamentów dotyczących obowiązującej ustawy o państwowej kompensacie, które w praktyce utrudniają, a w niektórych przypadkach wręcz uniemożliwiają uzyskanie kompensaty przez osoby uprawnione.

Pozostają zatem aktualne moje spostrzeżenia dotyczące ukształtowania procedury, zasad i trybu przyznawania kompensaty.

Przykładem pewnego nieporozumienia powstałego na skutek prac legislatora, które przytaczam tytułem przykładu, jest uwzględnienie sformułowanego przeze mnie impulsu legislacyjnego, dotyczącego zmiany trybu przyznawania kompensaty z cywilnego na administracyjny, przy jednoczesnym powierzeniu rozstrzygania tych kwestii przez prezesa sądu okręgowego, w okręgu którego popełniono przestępstwo. Takie rozwiązanie, jak Pan Przewodniczący doskonale zdaje sobie sprawę, tylko pogłębiło niestety istniejące dysfunkcje ustawy. Przy czym pragnę podkreślić, że zmiana trybu na administracyjny, wcale nie musi uzdrowić postępowania o kompensatę, a sugestia w tym zakresie wymaga wnikliwej analizy.

Osobisty nadzór Pana Przewodniczącego nad pracami legislacyjnymi w tym zakresie, o który bardzo proszę, niewątpliwie pozwoli uniknąć podobnych pomyłek i stanowić będzie realizację Naszego, jakże owocnego, marcowego spotkania w Senacie.

Szczególniej trosce Pana Przewodniczącego chciałabym powierzyć sytuacje, w których umorzenie postępowania karnego na skutek niepoczytalności sprawcy przestępstwa, powoduje konieczność zwrotu przyznanej kompensaty. Powyższy stan prawny powinien być zmieniony nową ustawą.

Pozwolę sobie również przypomnieć, że czołowymi ekspertami w dziedzinie ochrony praw pokrzywdzonych są Pani Profesor Ewa Bienkowska i Jej Zespół. Jestem przekonana, że Pani Profesor nie odmówiłaby Wysokiej Komisji współpracy w tej sprawie.

W załączeniu uprzejmie przekazuję do dyspozycji Pana Przewodniczącego i Wysokiej Komisji opracowany tabelarycznie - na podstawie stosownej analizy i wniosków praktyki – wykaz głównych mankamentów dotyczących ustawy o państwowej kompensacie. Jestem głęboko wdzięczna Senatowi za podzielenie poglądu, że ta wadliwa, naruszająca prawa osób najsłabszych ustawa wymaga fundamentalnej zmiany.

Łeга Іванна Іванна
Лена Іванна

Zał. 1

Wykaz

głównych mankamentów dotyczących ustawy o państwowej kompensacie¹

Przepis ustawy o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych przestępstw (Dz. U. z 2005 r. Nr 169, poz. 1415)	Wady rozwiązania
Art. 6 „Kompensata nie może przekroczyć 12.000 zł”.	Określona w obowiązującej ustawie górna granica kompensaty w wielu sytuacjach jest kwotą niewystarczającą na pokrycie szkód ofiarom przestępstw. Ponadto, orzecznictwo w sprawach kompensacyjnych jest bardzo niejednolite. Za zbliżone skutki przyznawane były kompensaty maksymalne, jak i symboliczne. Przy nadawaniu nowego kształtu instytucji kompensaty państwowej nie należy zatem zapomnieć o rozwiązaniu, które wyeliminowałoby uznaniowość kwoty przyznawanej tytułem kompensaty, np. poprzez wprowadzenie taryfikatora wysokości kompensaty, którego dolna i górna granica nie naruszałaby godności ofiar przestępstw i jednocześnie pozwalałaby na przyznanie adekwatnej kompensaty.
Art. 7 ust. 2 „Kompensaty nie przyznaje się pomimo wszczęcia postępowania karnego, jeżeli zostało ono następnie umorzone z przyczyn przewidzianych w art. 17 § 1 pkt 1, 2, 3, 7 i 9 Kodeksu postępowania karnego bądź wydano wyrok uniewinniający z przyczyn przewidzianych w art. 17 § 1 pkt 1 i 2 Kodeksu postępowania karnego”.	Zgodnie z art. 5 ustawy, kompensatę przyznaje się niezależnie od tego, czy sprawca lub sprawcy przestępstwa zostali wykryci, oskarżeni lub skazani. Jednakże w myśl art. 7 ust. 2 ustawy kompensaty nie przyznaje się, pomimo wszczęcia postępowania karnego, jeżeli zostało ono następnie umorzone z przyczyn przewidzianych w art. 17 § 1 pkt 1, 2, 3, 7 i 9 Kodeksu postępowania karnego bądź wydano wyrok uniewinniający z przyczyn przewidzianych w art. 17 § 1 pkt 1 i 2 Kodeksu postępowania karnego. Zgodnie natomiast z art. 13 ust. 1 ustawy, osoba, której przyznano kompensatę, jest obowiązana ją zwrócić, jeżeli umorzono postępowanie karne z przyczyn przewidzianych w art. 17 § 1 pkt 1, 2, 3, 7 i 9 Kodeksu postępowania karnego bądź wydano wyrok uniewinniający z przyczyn

¹ Tabela nie zawiera wszystkich zarzutów.

	<p>przewidzianych w art. 17 § 1 pkt 1 i 2 Kodeksu postępowania karnego. W tym stanie rzeczy kompensaty nie przyznaje się, a przyznaną należy zwrócić gdy, np. sprawca przestępstwa został uznany za osobę niepoczytalną.</p>
<p>Art. 8 ust. 1 „Organem właściwym w sprawach o przyznanie kompensaty jest sąd rejonowy miejsca zamieszkania osoby uprawnionej, zwany dalej "organem orzekającym". Organ orzekający rozpoznaje wniosek, stosując odpowiednio przepisy ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, z późn. zm.) o postępowaniu nieprocesowym (...)”.</p>	<p>Badania nad ustawą wykazały, że postępowania o kompensatę trwały bardzo długo (często ze względu na ich odroczenia) - średnio 7 i pół miesiąca, najdłużej prawie 3 i pół roku, a koszty postępowania były dwukrotnie wyższe od przyznanej kompensaty.</p> <p>Zweryfikowany powinien zostać tryb przyznawania kompensaty państwowej. Należałoby rozważyć, czy nie mniej uciążliwym dla obywateli, tańszym i szybszym trybem przyznawania kompensaty byłby tryb administracyjny, w którym odpowiedni organ administracyjny mógłby przyznawać kompensatę państwową w formie decyzji.</p>
<p>Art. 8 ust. 4 „Kompensatę przyznaje się na wniosek osoby uprawnionej lub prokuratora”.</p>	<p>Ustawa nie przewiduje możliwości złożenia wniosku o przyznanie kompensaty przez osobę najbliższą w sytuacji, gdy ofiara w wyniku przestępstwa cierpi na dysfunkcje organizmu uniemożliwiające jej podejmowanie decyzji lub wyrażenie woli, a jednocześnie nie została ubezwłasnowolniona.</p> <p>Należałoby zagwarantować stosowne uprawnienia, w tym do złożenia wniosku o kompensatę przez członków rodziny poszkodowanego, który z uwagi na stan zdrowia nie jest w stanie samodzielnie domagać się kompensaty, tak by nie zachodziła konieczność ubezwłasnowolnienia takiej osoby, w celu dokonania za nią stosownych czynności.</p>
<p>Art. 8 ust. 5 „Wniosek o kompensatę składa się do organu orzekającego w terminie 2 lat od dnia popełnienia przestępstwa, pod rygorem wygaśnięcia uprawnienia do żądania kompensaty”.</p>	<p>Obecny 2-letni termin na złożenie wniosku o kompensatę, liczony od dnia popełnienia przestępstwa, w wielu przypadkach może okazać się zbyt krótkim terminem. Obecnie obowiązująca ustawa nie obejmuje sytuacji, gdy skutki przestępstwa (lub ich cięższa, poważniejsza postać) wystąpią po upływie dwuletniego terminu do daty popełnienia</p>

	przestępstwa.
Art. 8 ust. 6 „Uczestnikiem postępowania jest obok osoby uprawnionej prokurator”.	W obecnie obowiązującej ustawie niejasna i nietypowa jest rola prokuratora jako organu pomocniczego.
Brak w ustawie rozwiązań w zakresie systemu zaliczkowego	Obecnie obowiązująca ustawa o państwowej kompensacie wyraźnie preferuje osoby zamożne. Świadczy o tym uzależnienie przyznania kompensaty i jej wysokości od poniesionych wcześniej i udokumentowanych wydatków. Ofiary, które było stać na pokrycie wydatków i kosztów związanych z doznaniem przestępstwa, uzyskiwały kompensatę wcześniej oraz w wyższej wysokości niż ofiary przestępstw niezamożne, które nie mogły wyłożyć środków na leczenie i rehabilitację. Obecne rozwiązania prawne w zakresie kompensaty nie przewidują możliwości wypłaty ofiarom przestępstw zaliczki na pokrycie kosztów związanych z usuwaniem szkód powstałych wskutek przestępstwa, np. kosztów leczenia. Należałoby zatem wprowadzić na mocy nowej ustawy system zaliczek dla osób poszkodowanych przestępstwem.